

A *beana* 'kutya' előtagú északi számi növénynevekről

SZALÓCZY Bettina

Debreceni Egyetem, Nyelvtudományok Doktori Iskola
Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Intézet
sz.bettina96@gmail.com

1. Bevezetés

A számi nép életmódja a rénszarvastenyésztésre, vadászatra, halászatra és gyűjtögetésre épült, ezáltal közeli kapcsolat alakult ki az ember és a természet között. A környezet megismerése és megnevezése tehát kulcsfontosságú szerepet játszott a belső keletkezésű szókincs kialakulásában.

Az állatok és növények megnevezései nem csupán biológiai szakkifejezések, hanem az emberek mindennapi életét, valamint a természethez való kapcsolatát is tükrözik. A növényvilág elnevezése során, ahogy a világ számos nyelvén, úgy az északi számiban is, sok esetben jelennek meg állatok nevei. Ezek a megnevezések szimbolikus jelentéseket hordoznak, amelyek rámutathatnak arra, hogy például a különböző növények a névadót az állatok mely tulajdonságaira emlékeztették.

Egy-egy növény elnevezése tükrözheti a növények és az állatok közötti külső megjelenés hasonlóságát, a névben szereplő állatnak adott növényvel való kapcsolatát. Például a táplálkozáshoz köthető a *rievssatmuorji* 'hófajd bogyó', mely a *rievssat* 'sarki hófajd' állatnevet tartalmazza, és egy olyan bogyóra (*muorji*) vonatkozik, amelyet ez a madár szívesen fogyaszt. Ugyanez a növénynév előfordul a *guovžžamuorji* 'medvebogyó' névben is. Ez a *guovža* 'medve' szót tartalmazza, mert a medvék szívesen eszik ezt a bogyót. A növény harmadik elnevezése a *guovžžalasta* 'medvelevél', amelyben az állat étele helyett a medve testrésze lesz a növény nevének motiválója (levelei ugyanis olyan alakúak, mint a medve mancsa).

2. A névadások motivációja

A szavak háromféle módon lehetnek motiváltak: fonetikailag, morfológiai és szemantikailag.

2.1. Fonetikai motiváció. A fonetikai motiváció az onomatopoetikus, hangutánzó szavak esetében figyelhető meg. Az állatnevek közül talán legismertebb onomatopoetikus név a *kakukk* neve: ang. *cuckoo*, ném. *Kuckuck*, ol. *cuculo*, or. *kykyuka*, fi. *käki* stb. (Ulmann 1972: 82, 84, 86–87).

A növénynevek névadásának motivációját is képezhetik a hangutánzó szavak, bár számi adataim között nem szerepel erre adat; a magyarban azonban ilyen a *csattanó maszlag*, vagy a svéd nyelvben a *sprängört* 'gyilkos csomorik; *Cicuta virosa*' (< *spräng* 'robbanás').

2.2. Morfológiai motiváció. A morfológiai szerkezetük által motivált szavak csoportjába az összetett és a képzett szavak tartoznak. Az állatnevek esetén is számolhatunk ilyen morfológiai motivációval, jóllehet sok esetben az összetételi tagok kapcsolata már elhomályosult, ilyen például az ang. *butterfly* 'pillangó' (= *butter* 'vaj' + *fly* 'légy'), amely eredetileg vagy csak a vajhoz hasonló, sárga színű pillangókra volt használatos, vagy azon a hiedelmen alapszik, miszerint a pillangók tejet és vajat ettek. Hasonló az ang. *lady-bird* 'katicabogár' elnevezése (*lady* 'nemes hölgy, nő' + *bird* 'leányka, fiatal lány; itt: Szűz Mária'), amely a középkorból származik, amikor a katicát „a Szűzanya bogarának” (ang. *Beetle of Our Lady*) nevezték, mivel Szűz Máriát ekkoriban gyakran ábrázolták piros ruhában (Ulmann 1972: 91–92).

3. Szemantikai motiváció. A szemantikai motivációhoz tartoznak a főként metaforákon és metonímiákon alapuló jelentések. A növénymegnevezések lehetnek leírók vagy metaforikusak. A leíró megnevezések valamilyen konkrét információt hordoznak, mint például a növény színe, míg a metaforikusak esetében valamilyen átvitt, nem mindig egyértelmű jelentésre kell gondolni, mint például, amikor egy állatra vagy egy állat testrészére utal a növény elnevezése (Láncz 2002: 129). A leíró megnevezések csoportjába sorolhatjuk például, amikor a név a növény színére utal, pl. számi *čáhppeslukti* 'fekete alpesi sás; *Carex atrata*' (< *čáhppes* 'fekete' + *lukti* 'sás'). A metaforikus megnevezések csoportjába tartozik például a *beatnatnjuovččarássi* 'közönséges aranyvessző; *Solidago virgaurea*' elnevezésű növény az északi számiban, ennek a jelentése 'kutyanyelvű'. Magyarul ez az aranyvessző elnevezést kapta. Ebből is látható, hogy nyelvenként eltérő, mi kerül fókuszba a névadási folyamat során. Ezeknek a növényeknek ugyanis a virágzata élénk-sárga, viszont a számik inkább a növény hosszúkas leveléről nevezték el, amely a kutya nyelvéhez hasonlít.

Az állatokra utaló növénynevek esetében morfológiai és szemantikai motivációról együttesen beszélhetünk, mivel ezek szinte mindig összetett szavak, és sokszor metaforikus jelentésen alapulnak. Egy szó tehát egyszerre

lehet morfológiailag és szemantikailag is motivált. Például az angol *bluebell* 'kék harangvirág' egy transzparens összetett szó, amely egyszerre tükrözi a virág formáját és színét (*blue* 'kék' + *bell* 'harang'), így szemantikailag is motivált (Karhu 1998: 185). A morfológiai és szemantikai motiváció jól látható az északi számiban is. Ere példa az *alitbiellorássi* 'kereklevelű harangvirág; *Campanula rotundifolia*', amelynek első tagja, az *alit* 'kék' szó a virág színére utal, a *biello* 'harang' pedig a virág formájára (ez valószínűleg tükörfordítás a skandinávból, vö. norvég *blåklokke* 'kék + harang'). A számi *rássi* utótag jelentése 'fű', ez gyakori elem a növénymegnevezésekben. A haranghoz való hasonlítás több nyelvben is jelen van, vö. például finn *kissan-kello* 'macska + harang'.

3. A 'kutya' előtagú növénynevekről

Az állatok nevét tartalmazó növénynév-összetételek között a magyarban is gyakoriak a *kutya*- vagy *eb*- előtagú elnevezések. Nemcsak a népi botanikában használatos névadási forma ez, hanem a hivatalos, binomiális nomenclaturában is sok esetben helyet kaptak az állatok, köztük a kutya (lat. *canis*). Érdekes mindenekelőtt körüljárni, hogy mi lehet a 'kutya' előtagú növényneveknek a névadási háttere (Haber 1963: 33–37).

a) Mérgező vagy gyógyító növény. Ebbe a csoportba olyan növények sorolhatók, melyek vagy mérgezőek, vagy ellenkezőleg, gyógyszerként használhatók az állat számára. Ennek a csoportnak a klasszikus képviselője a lat. *Rosa canina* 'kutya-rózsa' (m. *vadrózsa/ebrozsa*). E növény megnevezésében több európai nyelvben is megtalálható a 'kutya' előtag, vö. ném. *Hundsrose*, ang. *dog-rose*, sv. *hundros*, fi. *koiranruusu*. Bár eredményessége nem lett bizonyítva, a rómaiak a veszett kutya harapásának kezelésére ajánlották ezt a növényt (Vermeulen 2005: 249).

b) A növény (vagy annak valamely része) hasonlít a kutya valamely testrészére. Ilyen a m. *ebnyelvfü*, fi. *koirankieli(heinä)*, ném. *Hundszunge*, fr. *langue de chien*, amelynek hosszúkas levelei a kutya nyelvére utalnak metaforikusan (Rácz 2001: 424).

c) Nem vonzó, értéktelen növény. Ezek jellemzően olyan növényeket jelölnek, amelyeket az ember értéktelennek, élvezhetetlennek tart. Gyakran gyomokra, vadon termő vagy haszontalan fajokra utalnak, szembeállítva őket egy hasznosabb, nemesített növényvel (például *székfü* ~ *ebszékfü*, *szőlő* ~ *ebszőlő*) (Rácz 2001: 419). A legtöbb 'kutya' elemű növénynév névadási motivációja alapján e típusba sorolható.

4. Az északi számi 'kutya' előtagú növénynevek

Cikkemben az északi számi állatneveket tartalmazó növényneveken belül a *beana* 'kutya' előtagúakkal foglalkozom, 16 északi számi *beana* 'kutya' előtagú növénynevet mutatok be. Az adatokat Samuli Aikio 2005-ben megjelent *Šaddonamahusat* [Növénynevek] című könyve alapján készült online adatbázisból,¹ valamint Máté József *A lapp növénynevek etimológiai rétegei* (2003) című PhD-disszertációjából gyűjtöttem. Mivel Samuli Aikio könyvében megadta az adott növény latin, norvég és finn megnevezéseit is, célszerűnek láttam az egyes nyelvek névadási motivációjának kontrasztív vizsgálatát is elvégezni. Az adatokat az északi számi címszavak alfabetikus sorrendjében közlöm, megadva a latin, finn, norvég és magyar megfelelőjüket is. Ahol lehet, kísérletet teszek a névadási motiváció hátterének megfejtésére is. Előtagként mindegyik esetben az állatnév genitivusi alakja (*beatnat*) szerepel, utótagként pedig jellemzően valamilyen növényfaj, pl. *beatnatguoita* 'szálkás tarackbúza; Elymus caninus' (*beana* 'kutya' + *guoita* 'búza'), vagyis tkp. 'kutyabúza'.

1. *beatnat|ávji*

lat. *Agrostis canina*, no. *hundekvein*, fi. *koiranrölly*, m. *ebtippan*

Számi *ávji* 'széna' *beatnat* (Gen, *beana* Nom) 'kutya'; lat. *agrostis* 'füfélékhez tartozó növény' + *canis* 'kutya'; no. *hund* 'kutya' + *kvein* 'füfélé'; fi. *koira* 'kutya' + *rölly* 'füfélé'. A növény elnevezése a vizsgált nyelvekben 'kutyaszéna, kutyafű'. A megnevezés a növény értéktelenségére utal. Vélhetően mindegyik nyelvben a latin, tudományos elnevezés alapján kapta a nevét.

2. *beatnat|boska*

lat. *Anthriscus sylvestris*, no. *hundekjeks*, fi. *koiranputki*, m. *erdei turbolya*

Számi *boska* 'orvosi angyalgyökér'; lat. *anthriscus* 'turbolya' + *sylvestris* 'erdei, vad'; no. *kjeks* 'hosszú, üreges szár'; fi. *putki* 'cső, szár'. Az északi számiban a 'kutya' előtag az értéktelenségre utal. A finn és norvég megnevezés motivációja a külső megjelenés, a hosszú, üreges szár.

3. *beatnat|daŋas*

lat. *Cornus suecica*, no. *skrubbaer*, fi. *ruohokanukka*, m. *svéd som*

Számi *daŋas* 'vessző'; lat. *cornus* 'som' + *suecicus* 'svéd'; no. *skrubbaer* 'durva, érdes' + *baer* 'bogyó'; fi. *ruoho* 'fű' + *kanukka* 'som'. Csak a számi elnevezésben szerepel a 'kutya' előtag, a vessző utótag a növény hosszúkás szárára utal. A latin, finn és magyar megnevezés a somhoz kapcsolódik.

¹ <https://www.calliidlagadus.org/web/index.php?sladja=48&giella1=sam>

4. beatnat|gielldá

lat. *Lycopodium clavatum*, no. *myk kråkefot*, fi. *katinlieko*, m. *kapcsos korpafü*

Számi *gielldá* 'lapos korpafü'; lat. *lycopodium* 'farkasharapófü' + *clavatum* 'bunkós'; no. *myk* 'puha' + *kråkefot* 'varjú lába'; fi. *katti* 'macska' + *lieko* 'korpafü'. Csak a számi elnevezésben található a 'kutya' előtag, a növény értéktelenségére utal.

5. beatnat|guoita

lat. *Elymus caninus*, no. *hundekveke*, fi. *koiranvehnä*, m. *szálkás tarackbúza*

Számi *guoita* 'búza'; lat. *elymus* 'tarackbúza'; no. *kveke* 'búza'; fi. *vehnä* 'búza'. A magyart kivéve minden névben szerepel a 'kutya' jelentésű szó. A számi, finn és a norvég elnevezés teljesen ekvivalens, 'kutya + búza' szerkezetet mutat. Ez egy gyomnövény, amely külsőre hasonlít a búzára, így valószínűsíthető, hogy a kutya jelző az utótagban szereplő értékes, megbecsült növénnel szemben az értéktelenségre utal.

6. beatnat|guppol|suoidni

lat. *Alopecurus aequalis*, no. *vassreverumpe*, fi. *rantapuntarpää*, m. *mocsári ecsetpázsit*

Számi *guppol* 'tönk' + *suoidni* 'széna'; lat. *alopecurus* 'rókafarok fűfélé' + *aequal* 'egyenlő'; no. *vass* 'víz' + *reverumpe* 'rókafarok'; fi. *ranta* 'part' + *puntarpää* 'rókafarok'. Egyedül a számi megnevezésben található a 'kutya' elnevezés. A többi nyelvben a név előtagja a növény vízi élőhelyére (víz, mocsár, part), az utótag a növény külső megjelenésére (rókafarok, ecset) fókuszál.

7. beatnat|juopmu

lat. *Potentilla*, no. *murer*, fi. *hanhikki*, m. *pimpó*

A növénynevek alapvető szerkezeti eltérést mutatnak: csak az északi számi név összetétel (*juopmu* 'sóska'), a magyar és a norvég egyszerű szó 'pimpó' jelentéssel, míg a finn képzett szó (*hanhi* 'liba' + *-kki* kicsinyítő képző). Az alapvetően étkezési célokat szolgáló haszonnövény (sóska) a 'kutya' előtaggal annak értéktelenségére utal.

8. beatnat|miestta

lat. *Viburnum opulus*, no. *krossved*, fi. *koiranheisi*, m. *kányabangita*

Számi *miestta* 'bokor, cserje'; lat. *viburnum* 'bangita' + *opulus* 'juharleve-lű'; no. *kross* 'kereszt' + *ved* 'fa'; fi. *heisi* 'bangita'. A számin kívül a finn név tartalmazza a 'kutya' előtagot. A növény külsőre hasonlít a név utótagjában

szereplő bangitára (*heisi*), viszont kevésbé hasznos, erre utalhat a kutya előtag. A norvég 'keresztfa' elnevezés abból adódik, hogy az egymással szemben lévő ágpaók felülről nézve merőlegesek egymásra, keresztet alkotnak.

9. *beatnat|muorji*

lat. *Actaea spicata*, no. *trollbær*, fi. *konna*, m. *fekete békabogyó*

Számi *muorji* 'bogyó'; lat. *actaea* 'békabogyó' + *spica* 'kalász'; norv. *troll* 'troll, manó' + *bær* 'bogyó'; fi. *konna* 'béka' + *marja* 'bogyó'. A 'kutya' előtag csak a számi nyelvben van meg. A magyar és a finn a 'béka' előtagot használja, míg a norvég a *troll* 'manó, troll' szót, ami itt feltehetőleg 'mérgező' jelentésben értendő. Az egész növény, különösen a fekete bogyói ugyanis erősen mérgezőek. A növénynevek előtagjai erre a tulajdonságra utalnak a 'kutya, béka' előtagokkal, az utótagok esetén pedig a növény legjellegzetesebb része, a fekete bogyói jelentették a névadás hátterét.

10. *beatnat|njuovčča|rássi*²

lat. *Solidago virgaurea*, fi. *kultapiisku*, no. *gullris*, m. *közönséges aranyvessző*

Számi *njuovčča* 'nyelv' + *rássi* 'virág, fű'; lat. *solidago* 'erőssé tesz' + *virgaurea* 'aranyág'; no. *gull* 'arany' + *ris* 'cserje'; fi. *kulta* 'arany' + *piisku* 'vessző'. Csak a számi növénynévben van jelen a 'kutya' előtag, itt a kutya-nyelv alakú levelek alapján nevezték el a növényt (vö. a következő szócikket). A többi nyelv az 'aranyvessző' elnevezést használja, a sárga virágzat alapján (a latinban a generikus névben a növény gyógyító hatására tett utalás is megjelenik).

11. *beatnat|rássi*

lat. *Cynoglossum officinale*, no. *hundetunge*, fi. *koirankieli*, m. *ebnyelvű*

Számi *rássi* 'virág, fű'; lat. *cyno* 'eb' + *glossa* 'nyelv' + *officinale* 'gyógyászati célú'; no. *tunge* 'nyelv'; fi. *kieli* 'nyelv'. A növény leveleinek felszíne és formája hasonlít a kutya nyelvéhez. Érdekes, hogy ez a szerkezet (és a névadási motiváció) az északi számiban az előző szócikkben szereplő adatban (*beatnatnjuovččarássi*) jelent meg, itt 'kutya-fű' jelentése van.

12. *beatnat|rávda*

lat. *Dactylis glomerata*, no. *hundegräs*, fi. *koiranheinä*, m. *csomós ebír*

Számi *rávda* 'lápi nyúlfarkfű'; lat. *dactylis* 'csomós fűféle' + *glomerata* 'csomós'; no. *gräs* 'fű'; fi. *heinä* 'fű'. Rácz János leírásából tudható, hogy a növény a beteg kutya orvossága: „az eb megeszi, mikor hányásra van szüksége”

² Máté József disszertációjában még egy *beatnatsuoidni* 'kutya-fű/-széna' nevet is adatl, 'Solidago virgaurea' jelentéssel (Máté 2003: 120).

(Rácz 2001: 423). A finn alakot eredetileg Lönnrot a svédből (*hundäxing*) fordította *koiranruoho* (*ruoho* 'fű') formában, de később az itt bemutatott *koiranheinä* alakban szilárdult meg (Karhu 1998: 196).

13. *beatnat|rávra*

lat. *Schoenoplectus lacustris*, no. *sjøsivaks*, fi. *järvikaisla*, m. *tavi káka*

Számi *rávra* 'nád'; lat. *schoenoplectus* 'káka' + *lacustris* 'tavi, vízi'; no. *sjø* 'tenger, víz' + *sivaks* 'sásféle'; fi. *järvi* 'tó' + *kaisla* 'káka, nád'. Egyedül a számban található meg a 'kutya' előtag. A többi nyelvben a növény előfordulási helye lett a névadás motivációja.

14. *beatnat|ruvso|muorji*

lat. *Rosa canina*, no. *steinnype*, fi. *koiranruusu*, m. *vadrózsa/ebrozsa*

Számi *ruvso* 'rózsa' + *muorji* 'bogyó'; lat. *rosa* 'rózsa' + *canina* 'kutya-'; no. *stein* 'kő' + *nype* 'csipkebogyó'; fi. *ruusu* 'rózsa'. A számi összetétel harmadik tagja a növény termését jelöli. A 'kutya' előtag a számin kívül a finnben van jelen (tkp. a latin tudományos forma finnre fordítva), és a magyarban is létezik az *ebrozsa* népnyelvi forma (Rácz 2001: 424). A kutya megnevezés szintén ennek a rózsának az értéktelenségét hivatott kifejezni (a kertben nevelt, nemesített fajtákkal szemben), de a névadás háttérében egy másik magyarázat is ismert: a 18–19. században veszett kutyák harapásának kezelésére is használták.³ Sőt, Rácz János szerint a kutya előtag a növény szúróságára is utalhat (Rácz 2001: 424).

15. *beatnat|sarrit*

lat. *Arctostaphylos uva-ursi*, no. *melbær*, fi. *sianpuolukka*,
m. *orvosi medveszőlő*

Számi *sarrit* 'fekete áfonya'; lat. *arctostaphylos* 'medvebogyó' + *uva-ursi* 'medve szőlője'; no. *mel* 'liszt' + *bær* 'bogyó'; fi. *sian* 'disznó' (a *sika* birtokos esete) + *puolukka* 'vörös áfonya'. Egyedül a számi elnevezésben van jelen a 'kutya' előtag, de a többi nyelvben is állati tagokat találunk: lat. *ursus*, m. *medve*, fi. *sika* 'disznó'. A medve előszeretettel fogyasztja ennek a növénynek a szőlőfürtszerűen megjelenő bogyóit. A finn *sika* 'disznó' és vélhetően a számi *beana* 'kutya' állatnevek előtagként annak jelölésére szolgálnak, hogy ezek jóval értéktelenebb, kevésbé vagy nem fogyasztható bogyók, mint a név másik, az eredeti bogyót jelölő eleme (Karhu 1998: 188). A norvég névadás lehetséges alapja az, hogy a bogyók ízetlenek.

³ <https://findmeacure.com/tag/ethylhexyl-palmitate/>

16. *beatnat|viola*

lat. *Viola canina*, no. *hundefiol*, fi. *aho-orvokki*, m. *sovány ibolya*

Számi *viola* 'ibolya'; lat. *viola* 'ibolya' + *canina* 'kutya-'; no. *fiol* 'ibolya'; fi. *aho* 'mező' + *orvokki* 'ibolya'. A 'kutya' előtag a számin kívül a latin és a norvég elnevezésben van jelen. A finn az előfordulási helyet jelöli, míg a többi nyelvek 'kutya' eleme valószínűleg a növény értéktelenségre, satnya megjelenésére utal.

5. Összegzés

5.1. Az északi számi növénynevek szerkezete

Az északi számi összetételek a *beana-* 'kutya-' előtagot tartalmazzák, míg az utótagokban a) valamilyen **általános** növénynév szerepel (*ávji* 'széna', *danas* 'vessző', *guoita* 'gabona', *suoidni* 'széna', *miestta* 'bokor, cserje', *muorji* 'bogyó', *rássi* 'virág, fű', *rávra* 'nád'), vagy b) valamilyen **konkrét** növény neve fordul elő: *boska* 'orvosi angyalgyökér', *giedá* 'lapos korpafű', *juopmu* 'sóska', *rávda* 'lápi nyúlfarkfű', *sarrit* 'fekete áfonya', *viola* 'ibolya'.

5.2. Lehetséges névadási motiváció

- 1) A növény értéktelensége, használhatatlansága (8): *beatnat|ávji*, *-boska*, *-gielá*, *-guoita*, *-juopmu*, *-ruvsomuorji*, *-sarrit*, *-viola*;
- 2) külső megjelenés, a növény tulajdonsága (4): *beatnat|danas*, *-muorji*, *-njuovččarássi*, *-rávda*;
- 3) bizonytalan névadási motiváció (2): *beatnat|miestta*, *-rávra*.

Mint látható, a 'kutya' névelem jelenléte a számi névadásban (is) leginkább a növény gyomnövény jellegét kívánja kifejezni. Ez különösen igaz azokra az északi számi növénynevekre, amelyek konkrét növényt jelölő utótagot tartalmaznak, ekkor ugyanis a 'kutya + X' növénynév szerkezet minden esetben a 'nem olyan értékes, mint X' jelentést hordozza. Ez más nyelvekben is jellemző névadási eljárás (vö. Rácz 2001: 419, Karhu 1998: 188). A növények tulajdonságai közül a külső megjelenés motiválhatta pl. a *beatnat-njuovččarássi* 'kutyanyelvvirág' nevet, ez a növénynek a kutya nyelvéhez hasonló leveleire utal. A 'kutya' előtag a növény mérgező jellegére is utalhat (*beatnatmuorji* 'kutyabogyó'), vagy ellenkezőleg, a kutyára gyakorolt pozitív hatására (*beatnatrávda* 'kutya lápinyúlfarkfű'). Két összetételben (*beatnat-miestta*, *-rávra*) nem sikerült megfejtetem a névadás motivációját.

5.3. A 'kutya' névelemet tartalmazó növénynevek összevetése

Ahogy az a táblázatból is látható, a 16 adatból csak nyolc esetben fordul elő a kutya állatnév csak az északi számiban (*beatnatdanas*, *-gielá*,

-guppolsuoidni, -juopmu, -muorji, -njuovččarássi, -rávra, -sarrit). Ezek tehát egyértelműen saját, belső keletkezésű megnevezések, melyek mögött esetleg már tudatos terminológiai fejlesztést is feltételezhetünk. Két esetben fordult elő, hogy minden nyelv használta a 'kutya' összetételi tagot. Ezekben a latin tudományos megnevezést tekinthetjük kiindulópontnak, melyek mintájára a többi nyelv is megalkotta a saját nevét. Érdekes, hogy a várt erőteljes norvég és finn mintakövetés nem jelenik meg: egyetlen olyan esetet sem találtam, amikor vagy csak a finn, vagy csak a norvég névalak került volna át a számiba.⁴

északi számi	latin	finn	norvég	magyar
<i>beatnatávji</i>	+	+	+	+
<i>beatnatboska</i>		+	+	
<i>beatnadanaš</i>				
<i>beatnatgielddá</i>				
<i>beatnatguoita</i>	+	+	+	
<i>beatnatguppolsuoidni</i>				
<i>beatnatjuopmu</i>				
<i>beatnatmiestta</i>		+		
<i>beatnatmuorji</i>				
<i>beatnatnjuovččarássi</i>				
<i>beatnatrássi</i>	+	+	+	+
<i>beatnatrávda</i>		+	+	+
<i>beatnatrávra</i>				
<i>beatnatruvsomuorji</i>	+	+		(+)
<i>beatnatsarrit</i>				
<i>beatnatviola</i>	+		+	
16	5	7	6	4

A 'kutya' előtag megjelenése a latin, a finn, a norvég és a magyar nevekből

Irodalom

AIKIO, SAMULI 2005: Šaddonamahusat. Ohcejohka.

<https://www.calliidlagadus.org/web/index.php?sladja=48&vuolitsladja=50>

HABER, TOM BURNES 1963: Canine terms in popular names of plants. American Speech 8/1: 28–41. <https://www.jstor.org/stable/453581?seq=1>

⁴ Ezekből az adatokból messzemenő, általános következtetéseket nem vonhatunk le, mivel nem ismerjük az adott növény névére használt valamennyi névformánst (pl. a népi megnevezéseket, vö. pl. *vadrózsa* ~ *ebrózsa*). Ezért csak óvatos megállapításokat teszek.

- KARHU, JARNA 1998: Eläinaiheiset luonnonkasvien nimet kansankielessä. *Virittäjä* 102/2: 184–201.
- LÁNCZ IRÉN 2002: A bácskai és bánáti népi növénynevek alaktani és szemantikai sajátosságai. *Hungarológiai Közlemények* 3: 122–129.
- LINNÉ, CARL VON 1737: *Flora Lapponica*. Apud Salomonem Schouten, Amstelaedami.
- MÁTÉ JÓZSEF 2003: A lapp növénynevek etimológiai rétegei. PhD-disszertáció, Debreceni Egyetem, Debrecen. [Kézirat.]
- RÁCZ JÁNOS 2001: Kutya van a kertben. *Magyar Nyelvőr* 125/4: 419–436.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1989: Sámi-suoma sátnegirji. *Saamelais-suomalainen sanakirja*. Jorgaleaddji Oy., Ohcejohka.
- ULMANN, STEPHEN 1972: *Semantics. An introduction to the science of meaning*. Blackwell, Oxford.
- VERMEULEN, N. 2005: *Gyógynövények enciklopédiája*. Ventus Libro, Budapest.

*

On North Saami plant names with the prefix *beana* ‘dog’

In this article, I present 16 North Saami plant names with the prefix *beana* ‘dog’ (it’s Genitive form *beatnat-*). In my paper, I examine the Latin, Norwegian, Finnish and Hungarian names of plants in addition to North Saami. I also attempt to make a contrastive analysis of the naming motivations of the individual languages.

On the basis of the study, it can be said that all of the North Saami compounds contain the prefix *beana-* ‘dog-’, and the suffixes contain some general plant names (e.g. *ávji* ‘hay’, *danjas* ‘rod’, *guoita* ‘grain’) or the name of some specific plants (*boska* ‘cow parsley, *Anthriscus sylvestris*’; *giel dá* ‘ground cedar, *Diphasium complanatum*’).

When examining the naming motivation of North Saami names, it can be observed that the prefix ‘dog’ mostly expresses the worthlessness and uselessness of the plant.

The most striking result of the contrastive study is that in seven cases, the word ‘dog’ can only be found in North Saami names which means that they are clearly names of internal origin, in which case conscious terminological development can be suspected.

Keywords: *plant names with beana- (beatnat-) ‘dog’ prefix, North Saami (Lapp), Latin, Norwegian, Finnish, motivation of naming*

BETTINA SZALÓCZY